

Evrensel Yorumbilimin Kurucusu Gadamer'in Felsefi Tefsiri: Hakikat ve Yöntem

Arif AKBAŞ¹

Öz

Hans-Georg Gadamer, şaheser niteliğindeki Wahrheit und Methode “Hakikat ve Yöntem” yapıtıyla tanınan yirminci yüzyılın en önemli filozof ve sosyologlarından birisidir. Gadamer'in bu kitabı felsefi hermenötiğin temelini atmıştır. Gadamer'in felsefi projesi, Hakikat ve Yöntem'de açıklandığı gibi, Heidegger'in başlattığı ama hiçbir zaman uzun uzadıya ele almadığı “felsefi hermenötik” kavramını detaylandırmaktır. Gadamer'in asıl amacı, insan anlayışının doğasını ortaya çıkarmaktır. Bu kitabında filozof, “gerçek” ve “yöntem”in birbiriyle çeliştiğini savunmaktaydı. Gadamer'e göre, sanat deneyimi bilimsel yöntemlerle erişilemeyen gerçekleri sağlamada örnek teşkil eder ve bu deneyim, insan bilimlerinin tüm alanına yansıtılmaktadır. Gadamer insan bilimlerine yönelik iki yaklaşımı eleştirmektedir. Geisteswissenschaften [Beşeri Bilimler] kavramıyla bir yandan metinleri ve sanatı basitçe “nesnel olarak” gözlemlemeyi ve analiz etmeyi amaçlayan doğa bilimlerini model alan beşeri bilimlere yönelik modern yaklaşımları eleştirmektedir. Öte yandan, örneğin Friedrich Schleiermacher ve Wilhelm Dilthey tarafından temsil edilen ve anlamın bir nesne olarak bir metinde belirli bir süreç aracılığıyla bulunabileceğine inanan beşeri bilimlere geleneksel Alman yaklaşımlarına itiraz etmekteydi. Yazarın bir metnin oluşmasına yol açan düşünceleriyle bağlantısına inanan (Schleiermacher) veya insanın iç yaşamının ifade edilmesine yol açan durum (Dilthey) fikirlerine karşıydı. Gadamer, anlam ve anlamamanın belirli yöntemlerle bulunabilecek nesnelere değil, kaçınılmaz fenomenler olduğunu savunmaktaydı. Hermenötik, bir yorumcunun belirli bir anlam bulduğu bir süreç değil, anlamayı insanın ontolojik süreci olarak açıklamaya yönelik felsefi bir çabaydı. Bu nedenle, Gadamer nasıl anlaşılacağına dair kuralcı bir yöntem vermiyor, bunun yerine metinler, sanat eserleri veya deneyim olsun, anlamamanın nasıl mümkün olduğunu incelemek için çalışmaktaydı. Bu makalede Gadamer'in eserleri minvalinde felsefi tefsir geleneği ile yorum bilime katkıları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gadamer, Hermenötik, Felsefi yorumbilim, Derrida ve Gadamer, Anlamak.

Gadamer, Founder of Universal Hermeneutics Philosophical Interpretation: Truth and Method

Abstract

Hans-Georg Gadamer was one of the most important philosophers and sociologists of the twentieth century, known for his masterpiece Wahrheit und Methode “Truth and Method”. Gadamer's book laid the foundation for philosophical hermeneutics. Gadamer's philosophical project was to elaborate on the concept of “philosophical hermeneutics” as expounded in Truth and Method, which Heidegger initiated but never discussed at length. Gadamer's main purpose is to reveal the nature of human understanding. In this book, the philosopher argued that “truth” and “method” contradict each other. According to Gadamer, the experience of art is exemplary in providing truths that cannot be accessed by scientific methods, and this experience is reflected in the entire field of human sciences. Gadamer criticizes two approaches to the human sciences. With the concept of Geisteswissenschaften [Humanities], he criticizes modern approaches to the humanities modeled on the natural sciences, which, on the one hand, aim simply to “objectively” observe and analyze texts and art. On the other hand, he objected to traditional German approaches to the humanities as represented, for example, by Friedrich Schleiermacher and Wilhelm Dilthey, who believed that meaning as an object could be found in a text through a certain process. He was against the ideas of the author (Schleiermacher), believing in the connection with the thoughts that led to the formation of a text, or the situation (Dilthey), which led to the expression of one's inner life. Gadamer argued that meaning and understanding are inevitable phenomena, not objects that can be found by certain means. Hermeneutics was a philosophical effort to explain understanding as a human ontological process, not a process in which an interpreter finds a particular meaning. Therefore, Gadamer did not give a prescriptive method of how to understand, but instead sought to examine how understanding is possible, whether in texts, works of art, or experience. In this article, Gadamer's contributions to hermeneutics with the tradition of philosophical interpretation will be discussed in terms of his works.

Keywords: Gadamer, Hermeneutics, Philosophical hermeneutics, Derrida and Gadamer, Understanding.

¹Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı/ Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalı Doktora öğrencisi, İstanbul, Türkiye, arifakbas@marun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8480-4350.

*Atıf/ Citation: Akbaş, A. (2023). Evrensel Yorumbilimin Kurucusu Gadamer'in Felsefi Tefsiri: Hakikat ve Yöntem. *Cihanşümül Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (7). 40-55.

1. Giriş

Hermenötik, bir yorumlama teorisi ve metodolojisidir. Bu yöntem özellikle İncil metinlerinin, bilgelik edebiyatının, sosyolojik ve felsefi metinlerin yorumlanmasında sıklıkla kullanılmaktadır (Reese, 1980, s. 221). Gerektiğinde hermenötik, anlama ve iletişim sanatını içerebilir. Modern hermenötik, hem sözlü hem de sözlü olmayan iletişimi, göstergebilimi, varsayımları ve ön anlamaları da kapsamaktadır. Hermenötik, beşeri bilimlerde, özellikle hukuk, tarih ve teolojide geniş bir şekilde uygulanmıştır. Hermenötik başlangıçta kutsal yazıların yorumuna veya tefsirine uygulandı ve daha sonra bu paradigma genel yorumlama sorularına doğru genişlemiştir. Hermenötik ve tefsir terimleri bazen birbirinin yerine de kullanılmaktadır. Hermenötik, yazılı, sözlü ve sözlü olmayan iletişimi içeren daha geniş bir disiplindir. Tefsir, öncelikle metinlerin kelime ve gramerine odaklanmaktadır (Audi, 1999, s. 978). Hermenötik tekil bir isim olarak bazı özel yorumlama yöntemlerine de atıfta bulunur. Dini geleneklerde yorum bilimi çoğunlukla; Talmudik tefsir, İncil tefsiri, Kur'an tefsiri, Vedik tefsir, Budist tefsir vb. şeklinde sıklıkla uygulanmıştır. Filolojik açıdan hermenötik, Yunanca bir kelime olup tercüme etmek ya da yorumlama anlamına gelmektedir (Grau, 2014, s. 187). Bazı kaynaklarda bu isim Antik Yunan tanrısı *Hermes* [tanrılar ile insanlar arasında arabulucu] ya da dinler tarihindeki İdris Peygamber [terzi olup, ilk yazıyı geliştirdiği söylenir] ile ilişkilendirilmiştir (Nasr, 2018, s. 249).

Alman filozof Friedrich Schleiermacher yalnızca kutsal metinlerin deşifre edilmesi sorunuyla değil, tüm insan metinleri ve iletişim biçimleriyle ilgili olarak anlamının doğasını araştırmıştır. Schleiermacher, yaşamı boyunca hermenötik üzerine kapsamlı bir yayın yapmasa da, bu alanda geniş çapta dersler verdi. Konuyla ilgili yayınlanmış ve yayınlanmamış yazıları, ölümünden sonra bir araya toplandı ve 1838'de *Hermeneutik und Kritik mit besonderer Beziehung auf das Neue Testament* [Yeni Ahit'e özel referansla hermenötik ve eleştiri] adıyla yayımlandı (Schleiermacher, 1838, s. 7-8). Schleiermacher, yorum bilimi belirli yorumlama yöntemlerinden (örneğin, İncil'deki veya klasik metinleri yorumlama yöntemleri) uzaklaştırıp, insanların genel olarak metinleri nasıl anladıklarına odaklanmak istemiştir. Kutsal Yazıları yorumlamakla ilgileniyordu ancak bunun tüm metinlere uygulanabilen bir yorumlama sistemi kurduktan sonra doğru şekilde yapılabileceğini düşünmekteydi. Bu süreç, sistematik ya da tam anlamıyla filolojik bir yaklaşım değil, onun "*anlama sanatı*" dediği şeydi (Schleiermacher, 1978, s. 1).

Schleiermacher metni, bir yazarın metni oluşturmadan önce sahip olduğu düşünceleri iletmek için kullandığı bir araç olarak görmekteydi (Schleiermacher, 1978, s. 2-3). Yazarın metni üretmesine neden olan şey bu düşüncelerdi; metin oluşturma anında bu "içsel düşünceler" dilde "dış ifade" haline gelmekteydi. O halde tercüman bir metni yorumlayabilmek için hem yazarın iç dünyasını hem de metni yazarken kullandığı dili göz önünde bulundurmalıydı. Metinleri yorumlamaya yönelik bu yaklaşım, hem "dilbilgisi yorumlamasını" hem de "psikolojik (veya teknik) yorumlamayı" içermektedir. İlki metnin diliyle ikincisi ise yazarın düşünceleri ve amaçları ile ilgiliydi (Bowie, 1998, s. 229). Bir yazar tarafından kullanılan dil, "söyleyen ile dinleyen arasında duysal ve dışsal olarak aracılık eden şeydir." (Bowie, 1998, s. 232). Schleiermacher için hermenötiğin nihai hedefi en yüksek anlamda anlamaktır. Yazar metni yazarken deneyimlediği düşüncelerin aynısını yaşamaktır. Anlama, yazarın yazdığı bağlamı ve metnin orijinal okur kitlesinin metnin dilini nasıl anladığını öğrenmesini içeren tarihsel bir süreçtir. Anlamak aynı zamanda sezgiye ve yorumlayıcı ile yazar arasındaki bağlantıya dayanan psikolojik bir süreçtir (Palmer, 1969, s. 87-88).

Okuyucu da yazar da insandır. İnsanlar bir dereceye kadar ortak anlayışa sahiptirler. Bu paylaşılan anlayış, bir okuyucunun bir yazarı anlamasını mümkün kılan şeydir. Bir metnin yorumlanması, içeriğini çalışmanın genel organizasyonu açısından çerçeveye yerleştirilmesidir. Schleiermacher, gramer yorumu ile psikolojik yorum arasında özel bir ayırım yapmaktadır. Gramer yorumu, eserin genel fikirlerden nasıl oluştuğunu inceler; psikolojik yorum ise çalışmayı bir bütün olarak karakterize eden tuhaf

kombinasyonları inceler. Schleiermacher, her yorumlama sorununun bir anlama sorunu olduğunu söylemiş ve hatta hermenötüğü yanlış anlamadan kaçınma sanatı olarak tanımlamıştır. Schleiermacher'ın anlamaya yönelik açıklamalarından sonra yalnızca tam kelimeleri, onların nesnel anlamlarını anlamaktan, yazarın ayırt edici karakterini ve bakış açısını anlamaya doğru temel bir değişim meydana gelmiştir (Ramberg & Gjesdal, 2017, s. 22). Hermenötik - kendini anlama arayışı Antik Yunan'daki başlangıcından itibaren bilgelik adına kendimiz ve yaşadığımız dünya hakkındaki gerçeği keşfetmeyi amaçlamıştır. (Zimmermann, 2015, s. 5).

On dokuzuncu ve yirminci yüzyıl yorum bilimi, Friedrich Schleiermacher'ın *romantik hermenötik* (Mueller-Vollmer, 1988, s. 72) ve *metodolojik hermenötike* (Echeverria, 1981, s. 221) August Böckh'un *metodolojik hermenötike* (Seebohm, 2007, s. 55) Wilhelm Dilthey'in *epistemolojik hermenötike* (Richardson, 2015, s. 53) Martin Heidegger'in *ontolojik hermenötik* (Heidegger, 2008, s. 92) ve *hermeneutik fenomenolojiye* (Tymieniecka, 2014, s. 246) Hans-Georg Gadamer'in *ontolojik hermenötike* (Malpas & Gande, 2014, s. 259) Leo Strauss'un *Straussçu hermeneutike* (Schröder, 2015, s. 39) Paul Ricœur'un *hermenötik fenomenolojiye* (Ihde, 1971, s. 198) Walter Benjamin'in *Marksist hermenötike* (Kaufmann, 1993, s. 143) Ernst Bloch'un *Marksist hermenötike* (Amacher & Lange, 2015, s. 11) Jacques Derrida *radikal hermenötike yani yapısökümüne* (Derrida, 2011, s. 10-15) Richard Kearney ve Fredric Jameson'ın *Marksist yorumbilime* (Mohanty, 1997, s. 93-115) John Thompson'un *eleştirel yorumbilime* (Thompson, 1984, s. 4-6) katkılarıyla şekillenmiştir.

Wilhelm Dilthey, yorumu tarihsel nesnelleştirmeyle ilişkilendirerek yorum bilimi daha da genişletmiştir. Anlayış, insan eyleminin ve üretkenliğinin dışsal tezahürlerinden iç anlamlarının keşfedilmesine doğru ilerler. Dilthey'in en son yazdığı bir makale olan *The Understanding of Other Persons and Their Manifestations of Life*'ta [Diğer Kişileri Anlamak ve Yaşamdaki Tezahürleri] dıştan içe, ifadeden ifade edilene doğru olan bu hareketin empatiye dayanmadığını, doğrudan bir duygu olarak anlaşıldığını açıkça ortaya koymaya çalışmıştır (Dilthey, 1977 s. 121-144). Anlama çoğunlukla bir öteki ile özdeşleşmedir. Yorumlama, hermenötik bir empati anlayışı üzerine yalnızca insan ifadelerini tarihsel bağlamlarına yerleştirerek elde edilebilecek dolaylı veya dolaylı bir anlayışı içerir. Dolayısıyla anlama, yazarın ruh halini yeniden inşa etme süreci değil, eserinde ifade edileni dile getirme sürecidir. Dilthey, zihin bilimlerini (beşeri bilimleri) üç yapısal düzeye ayırmıştır: deneyim, ifade ve kavrama.

Dilthey, düşüncelerinin bir kısmını Friedrich Schleiermacher'ın yeniden canlanmasına yardım ettiği hermenötik üzerine çalışmalarından almıştır. Her iki figür de *Alman Romantizmi* ile bağlantılıdır. Hermenötüğün modern kökenlerinin tarihi, Wilhelm Dilthey'in kendine özgü katkılarını içerir. Schleiermacher'ın yorum bilimi Alman romantizmiyle yakından ilişkiliyken, Dilthey'in düşünceleri tarihselcilikle bağlantılı olarak kavranabilir. "Tarihselcilik", artık insan doğasını, ahlakını, akli mutlak, ebedi ve evrensel olarak ele almayan, bunun yerine bunları göreceli, değişen şeyler olarak kavramaya çalışan on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarındaki bir entelektüel hareketi ifade etmektedir. Dilthey, insan bilimlerinin amacını dış deneyimin açıklanmasıyla değil, bunun yerine yaşanmış deneyim anlayışıyla ilişkilendirir. [Erlebnis] Dilthey, "Hermenötüğün Yükselişi" adlı önemli bir makalesinde, beşeri bilimlerde elde edilen anlayışın yorumlamayı içerdiğini onaylar. Ancak bu, yorumun evrensel geçerliliği teorisi olarak kavranan hermenötüğün, başarılı yorum pratiğinin kurallarını ortaya koymaktan daha fazlasını yaptığı anlamına gelir. Hermenötik, beşeri bilimlerde yapılan araştırmaların geçerliliğine açıklık getirir (Grondin, 1994, s. 84-94).

Gerçekten de yorum biliminin ana amacının romantik kaprisle şüpheli özneliğin saldırılarına karşı yorumun genel geçerliliğini korumak ve tarihsel bilginin tüm kesinliğinin dayandığı böyle bir geçerliliğin teorik bir gerekçesini vermek olduğunu iddia eder (Dilthey, 1990, s. 101-115). Schleiermacher ve Dilthey hermenötüğün modern tarihsel kökenlerinin merkezinde yer alırken, hermenötik aynı zamanda Friedrich Ast gibi diğer şahsiyetlerin katkılarıyla da şekillenmiştir. Hermenötik, Johann Gottfried Herder, Wilhelm von Humboldt ve Friedrich Schlegel gibi figürlerin o

dönemde geliştirdiği anlam, tarih ve dil hakkındaki fikirlerden de etkilenmiştir (George, 2021, s. 18). Dilthey, kendi döneminde yaygın olan natüralizmin aksine, artık insan yaşamını ve onun ifade biçimlerini yalnızca doğa yasalarına göre açıklamayan, bunun yerine insanın ruhsal yaşamının özerkliğini anlamaya çalışan bir yaşam felsefesi geliştirmiştir. Dilthey, bu yaklaşımı bilimsel teori açısından genişletmiş ve doğa bilimlerinin aksine, kurucusu sayıldığı bir beşeri bilimler teorisi formüle etmiştir. Dilthey, metafiziğin başarısız olduğuna inandığı sistemler için bir yorum şeması olan Weltanschauunglehre'de [dünya görüşü] yöntemlerini ampirik uygulamaya getirmiştir. Dilthey, içinde birbirinden farklı ve birbiriyle çelişen tüm metafizik sistemlerin insan yaşamı bağlamında nasıl ortak bir kökene sahip olduğunu göstermeye çalışmış, aynı zamanda tarihsel yaklaşımları farklı dünya görüşü tiplerine göre kategorize etmiştir.

20. yüzyılda Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer ve Paul Ricoeur özellikle Dilthey'in hermeneutik formülasyonundan yararlanmışlardır. Dilthey'in hermenötik alanında; Beşeri bilimlere giriş: Toplum ve tarih çalışmaları için bir temel oluşturma girişimi/ Rönesans ve Reformasyondan Beri İnsanın Dünya Görüşü ve Analizi/ Alman Akli Tarihi Çalışmaları, Leibniz ve yaşı. Büyük Frederick ve Alman Aydınlanması. On sekizinci yüzyıl ve tarihsel dünya/ Hegel'in gençliğinin tarihi ve Alman idealizmi tarihi üzerine diğer incelemeler/ Manevi dünya. Hayat felsefesine giriş/ Beşeri bilimlerde tarihsel dünyanın yapısı/ Weltanschauung. Felsefe felsefesi üzerine denemeler/ Pedagoji. Sistemin tarihçesi ve ana hatları/ Etik Sistemi/ Tarihsel bilincin yükselişi üzerine/ Schleiermacher'in Hayatı/ 19. yüzyılın entelektüel tarihi üzerine. Portreler ve biyografik eskizler/ İnsan, toplum ve tarih bilimlerinin temelleri/ Felsefi bilimlerin mantığı ve sistemi/ Deneysel bir bilim olarak psikoloji, Birinci Bölüm: Psikoloji ve Antropoloji Üzerine Dersler/ Genel felsefe tarihi/ Mantık ve Değer/ İnsanın Kâhini Olarak Şair/ Deneyim ve Şiir/ Hayal ve Delilik/ Felsefenin Özü/ Metafizik sistemlerde dünya görüşü türleri ve oluşumları/ vb. çalışmaları sayılabilir (Bautz, 1975, s. 1307-1310).

Dilthey, 21. yüzyılda bazıların sosyoloji dediği şeyle de ilgileniyordu ancak zamanının sosyolojisi esas olarak Auguste Comte ve Herbert Spencer'ınki olduğu için, bu şekilde etiketlenmeye şiddetle karşı çıkmıştır. Tüm toplumsal oluşumların geçirmesi gereken değişimler hakkındaki diyalektik/ evrimci varsayımlarına ve dar tabiat-bilimsel metodolojilerine karşı çıkmıştır. Dilthey'e göre Comte'un pozitivizm anlayışı tek taraflı ve yanıltıcıydı. Dilthey, anlamayı doğa bilimlerinin aksine beşeri bilimlerin (Geisteswissenschaften) anahtarı olarak görmüştür. Doğa bilimleri doğayı gözlemleyerek açıklarken beşeri bilimler; yaşamı ve insanın kendi ifadelerini anlar. Bir bilim yaşam, ifade ve anlayış arasındaki sistematik ilişkiye dayanan bir prosedürle bize erişilebilir olduğu sürece Dilthey, onu beşeri bilimlerin bir parçası olarak görmekteydi (Palmer, 1969, s. 107). Wahrheit und Methode'da (Hakikat ve Yöntem, 1960), Heidegger'den etkilenen Hans-Georg Gadamer, Dilthey'in hermeneutik yaklaşımını hem aşırı estetik ve öznel hem de yöntem odaklı ve pozitivist olmakla eleştirmiştir. Gadamer'e göre Dilthey'in yorum bilimi, hakikatin ontolojik olayıyla yeterince ilgilenmez. Yorumcunun yorumlarının geleneğin dışında olmayıp gelenek içinde belirli bir konum işgal ettiğine, yani zamansal bir ufka sahip olduğuna ilişkin imaları yetersiz bir şekilde ele aldığını öne sürer.

Hans-Georg Gadamer'in hermenötüğü, hocası Heidegger'in hermenötüğünün geliştirilmiş halidir. Gadamer, metodik temaşanın deneyim ve derin düşünceye zıt olduğunu ileri sürmüştür. Gerçeğe ancak deneyimlerimizi anlayarak veya ustalaşarak ulaşabiliriz. Gadamer'e göre anlayışımız sabit değil, değişiyor ve her zaman yeni bakış açıları gösteriyor. En önemli şey, bireysel anlayışın doğasını ortaya çıkarmaktır. Gadamer, önyargının anlayışımızın bir unsuru olduğuna ve kendi başına değersiz olmadığına işaret etmiştir. Aslında, anlamak istediğimiz şeye ilişkin ön yargılar kaçınılmazdır. Belirli bir geleneğe yabancı olmak anlayışımızın bir koşuludur. Geleneğimizin dışına asla çıkamayacağımızı, yapabileceğimiz tek şeyin onu anlamaya çalışmak olduğunu vurgular.

2. Bitmemiş Dünyalar: Yorum Bilim, Estetik ve Gadamer

Gadamer'in felsefi projesi, Hakikat ve Yöntem'de açıklandığı gibi, Heidegger'in başlattığı ama hiçbir zaman uzun uzadıya ele almadığı "felsefi hermenötik" kavramını detaylandırmaktı. Hakikat ve Yöntem (1960, Tübingen) Hans-Georg Gadamer'in evrensel bir yorum bilim fikrini formüle ettiği en iyi bilinen eseridir. Gadamer hermenötüğü ne bir teori ne de bir yöntem ya da metodoloji olarak anlar. Bunun aksine anlama olgusu ve anlaşılın şeyin doğru yorumlanmasıdır. Eserde Gadamer hakikat, anlam, bilgi ve anlayış kavramlarını geliştirmeye çalışır. Hermenötik, ispat ve açıklama gibi yöntemlerle bilimsel gerçeği bulmakla sınırlı değildir. Çünkü hakikat, Gadamer'in en geniş anlamda beşeri bilimlerle ilişkilendirdiği sanat ve tarih aracılığıyla da açığa çıkarılabilir. Kişi bu gerçeği bir diyalog biçiminde anlayarak deneyimler; bu sayede kişinin bir muhatapla mı, bir metinle mi, bir tabloyla mı yoksa başka bir nesneyle mi uğraştığı hiç fark etmez (Gadamer, 1960, s. 10-20).

Hermenötik, bilimsel metodolojiyi aşan bu gerçeği meşrulaştırmayı amaçlar. Bir tefsir kuralı, bütünü detaydan, detayı da bütünden anlamaktır. Anlama hareketi, birinden diğerine ve tekrar geri, her ikisinin de anlaşılmasını genişletir (hermenötik daire). Bir şeyi anlamak, bir metne, muhataba veya esere somut bir beklentiyle yaklaşmak ve ardından onu sürekli gözden geçirip karşımızdakinin zihnine nüfuz etmek demektir. Bu beklenti, söz konusu konuyla ilgili bir önyargıdır. Karşıdaki kişiyi anlamak için, onların anlamlarını kişinin kendi ön görüşüne entegre etmesi yeterli değildir. Bunun yerine, kendi önyargınızın geçerliliğini ve kökenini kontrol etmeye ve onu diğer kişinin anlamı ile ilişkilendirmeye istekli olmamız gerekir. Buradan, ufukların genişlemesi anlamında, kişinin kendi önceki görüşünü ve diğer kişinin anlamını kapsayan bir gerçek doğar (Gadamer, 1960, s. 27-30). Hakikat ve Yöntem'de Gadamer, nesnellik hedefini ulaşılamaz olarak reddeder ve bunun yerine anlamın öznel arası iletişim yoluyla yaratıldığını öne sürer. Gadamer, insanların tarihsel olarak etkilenmiş bir bilince (wirkungsgeschichtliches Bewusstsein) sahip olduklarını ve onları şekillendiren belirli tarih ve kültüre gömülü olduklarını savunmaktadır (Vallega, 2019, s. 207-227). Bu nedenle, bir metni yorumlamak, bilginin metnin tarihinin kendi arka planıyla eklemlendiği yolları bulduğu bir ufuklar kaynaşmasını (Horizontverschmelzung) içerir. Hakikat ve Yöntem, metinleri yorumlamanın yeni bir 'hermenötik' yöntemi hakkında programatik bir ifade anlamına gelmez (Schneider, 2017, s. 211-238).

Nicholas Davey, *Unfinished Worlds: Hermeneutics, Aesthetics, and Gadamer* [Bitmemiş Dünyalar: Yorum bilim, Estetik ve Gadamer] çalışmasında onun başlattığı yeni yorum bilgisi poetikasının, Avrupa estetik geleneğini tamamen alt üst ettiğini söylemiştir. Bitmemiş dünyalar, anlam deneyimine odaklanmaktadır. Gadamer tüm yorum biliminin uyarlamalarını dikkatli bir pratik kipiye dönüştürmüştür. Tüm beşeri bilimlerin, şiirin, sanatın, edebiyatın, tarihin ve teolojinin incelemesi nasıl anlayacağımız konusunda derin bilim etkileri vardır. Katılıma vurgu, estetik ve hermenötik rehberlik rezervasyonu yaratacak bir yaklaşım vaat etmektedir. Hermenötik, estetik eğitim anlayışımızı radikalikleştirmekle kalmama konusunda, aynı zamanda geleceği yeniden tasavvur edebilen eleştirel-yaratıcı uygulamalar olarak, beşeri disiplinleri yeniden düşünmek için sağlam bir temel sağlar. Gadamer, beşeri bilimlerin kültürel üretkenliği ve sosyal meşruiyeti hakkında düşünmemiz için yeni yollar göstermektedir (Davey, 2013, s. 200). Gadamer'in yorum bilim kapsamındaki eserleri toplam on ciltten oluşmaktadır. Bu eserlerin ilk iki cildi yorum bilim üzerine olan "Hakikat ve Yöntemdir." Diğerleri ise; *Modern Felsefe: Hegel, Husserl, Heidegger/ Son Felsefe: Sorunlar, Şekiller/ Yunan Felsefesi (III Cilt)/ Estetik ve Poetika: İfade Olarak Sanat (II Cilt)/ Geçmişe bakıldığında hermenötik'ten oluşmaktadır. Gadamer'in hermenötikten sonra en çok meşgul olduğu konu estetikdir. Filozofun İngilizcede Hegel'in Diyalektiği: Beş Yorum bilimsel Çalışma/ Teoriye Övgü/ Güzel ve Diğer Denemelerin Alaka Düzeyi/ Gadamer Okumaları: Sonraki Yazılardan Bir Buket/ Bilim Çağında Akıl/ Platon'un "Parmenides"i ve Etkisi/ Felsefi Yorum bilim/ Sağlık Muamması: Bilimsel Bir Çağda Şifa Sanatı/ Felsefi Çıraklık/ Diyalogda Edebiyat ve Felsefe: Alman Edebiyat Teorisinde Denemeler/ Heidegger'in Yolları/ Platonik-*

Aristoteles Felsefesinde İyi Fikri/ Diyalog ve Diyalektik: Platon Üzerine Sekiz Hermeneutik Çalışma vb. eserleri de mevcuttur.

2. Gadamer Hakkındaki Yapıtların Değerlendirilmesi

John Arthos, *The Inner Word in Gadamer's Hermeneutics* [Gadamer'in Hermenötüğünde İç Söz] çalışmasında Hans-Georg Gadamer'in ünlü muğlak teması olan *verbum interius*'un veya "iç söz"ünün entelektüel tarih ve metinsel analiz, hermenötik teori için vazgeçilmez bir rehber ve referans işlevi gördüğünü açıklamaktadır. Arthos, Hakikat ve Yöntem'deki en zorlu fikirlerden biri olan orta çağ içsel söz doktrininin tam bir açıklamasını ve yorumunu vermektedir. Düşünülmüş ama henüz söylenmemiş bir kelimenin skolastik fikri, Augustine'e Teslis alayı için bir analogi olarak hizmet etmektedir. Aquinas'ta ilahi fikirler ile insan ifadeleri arasında aracı olarak tefsir düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Gadamer, insan dilinin somutlaşmış doğasının bir ifadesi olarak dili anlamaya çalışmaktadır. Arthos, antik ve orta çağ düşüncesindeki iç sözcük fikrinin tarihini, bunun Alman felsefesindeki yerini ve hermeneutik anlayışın en derin içerimlerini araştırmaktadır. Ayrıca Gadamer'in iç sözcük doktrini kaynak metinlere ilişkin tefsirinin yakından okunmasını sağlar. Arthos, Gadamer'in analizlerini orijinal metinleriyle karşılaştırarak; bunların Heideggerci ve Hegelci imalarını ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Bu yakın okuma sayesinde Arthos, Gadamer'in yalnızca geleneğin otoritesine başvurmakla kalmayan, aynı zamanda dil hakkında klasik Yahudi-Hıristiyan öğretisinin en derin içgörülerinden bazılarını geliştiren düşüncesinin radikal doğasına ilişkin anlayışımızı derinleştirmeye çalışmaktadır (Arthos, 2009, s. 10-20).

P. Della Pelle, *La filosofia di Platone nell'interpretazione di Hans-Georg Gadamer*'de [Hans-Georg Gadamer'in yorumunda Platon'un felsefesi] iki bin yıldan fazla bir süre sonra, Platon'un felsefesinin çağdaş düşünceye hâlâ yeni bir katkı sunabilir mi sorusuna cevap aramaktadır. Uzun bir süre Atina felsefesini inceleyen Gadamer, neo-Kantçılıktan hareket ederek Heidegger'in fenomenolojik yorumlarından geçerek, Atinalı düşüncesiyle temasa geçmeye kadar birçok çalışmasında Atinalı düşüncesini kavramaya çalışmaktadır. Platon'un Tübingen ve Milano Okulları hakkındaki yeni yorumuyla Gadamer, Platoncu düşüncenin gücünü yakalanmış gibi görünmektedir. Pratik manada diyalog, başkalarına karşı açıklık, anlama gücü hala son derece önemlidir. Bu kitap, felsefe tarihine organik bir okuma getirmek amacıyla, Gadamer'in yorumuyla Platon'un düşüncesini yeniden inşa etmektedir. Fikirler teorisinin parıltısı; iyi ideasının, diyalogların ve yazılı olmayan doktrinlerin, Platonik matematik ile sayı, eidos, düşünce, logos, methexis kavramlarının özel bir tefsiri aracılığıyla yeniden ortaya çıkıyor (Pelle, 2014, s. 10). Yazar bir başka yapıtı *La dimensione ontologica dell'etica in Hans-Georg Gadamer*'de [Hans-Georg Gadamer'de Etiğin Ontolojik Boyutu] felsefi bir etiğin mümkün olup olmadığını verstehenin temel ontolojik boyutuna odaklanarak cevaplamaya çalışmaktadır. Platon ve Aristoteles'ten başlayarak Kant - Hegel'den neo-Kantizm'e, fenomenolojiye ve ustası Martin Heidegger'in düşüncesine uzanan etik söylemin temel aşamalarını yeniden değerlendirmektedir. Bu çalışma, Gadamer'in eserlerinin geniş üretimini göz önünde bulundurarak, etik yansımanın eleştirel olarak yeniden ele alınmasının, hermenötik perspektif içinde etik alanın yeniden değerlendirilmesinin paralel bir gelişimiyle ne kadar bağlantılı olduğunu vurgulamayı amaçlamaktadır. Gadamer, praxisi inceleyerek, yalnızca techneye göre etik bilginin özgünlüğünü göstermekle kalmaz aynı zamanda Heidegger'in ontolojisini ereignis açısından ele alır. Araştırmayı Yunan logosunun anlamında anlaşılma etrafında yoğunlaştırarak, ötekilik yönünde bunun ötesine geçer. Zaman zaman diyalogların varlığında dinamik hale getirilen etik bilgi ve varlık, verstehenin her zaman yeni yapımının ışığında, tarihselliği, meydana gelen zamansal teslimiyeti yakalayan yenilikçi bir bakış açısıyla ele alınır. Geschehen, orijinal bir "anlama etiği" olasılığını önermektedir (Pelle, 2013, s. 5-8).

Kathleen Wright, *Festivals of Interpretation: Essays on Hans-Georg Gadamer's Work*'ta [Yorum Festivalleri: Hans-Georg Gadamer'in Çalışmaları Üzerine Denemeler] etkili tarih, gelenek, diyalog ve dil kavramları da dâhil olmak üzere, Hans-Georg Gadamer'in felsefi yorum bilimi için çok önemli olan kavramları ele alıp açıklığa kavuşturmuştur. Yorum Festivalleri hermenötik evrensel kapsamını sergilemektedir. Birinci bölümde Gadamer'in hakikati nasıl anladığı sorunsalı ele alınmaktadır. Hermenötik hakikat yöntemleriyle nasıl ilişkili olduğunu, hakikatin aynı zamanda göreceli olmadan tarihsel olarak şartlandırılmış olarak nasıl düşünülebileceğini ve doğru bir yorumun aynı anda metne sadık kalırken nasıl yeni bir anlayış üretebileceği tartışılmaktadır. İkinci Bölüm, siyasi kriz zamanlarında, Anayasa hukukundaki ihtilaflarda, sağlık hizmetleri gibi toplumsal ihtiyaçlara ilişkin değişen fikirlerde ve artan teknolojik gelişmelerde yorumun oynadığı role odaklanarak Gadamer'in felsefi tefsirinin siyasi, hukuki ve toplumsal önemini ortaya koymaktadır. Gadamer'in yapıtları hakkında sıklıkla sorulan son soru, onun şiirle ilişkisiyle ilgilidir. Üçüncü Bölüm, genel olarak şiirin ve özellikle Paul Celan'ın şiirinin felsefeye getirdiği meydan okumanın yanı sıra Jacques Derrida'nın yorum ve metin hakkında farklı düşünme biçimleri hakkında son zamanlarda ortaya attığı sorular ele alınmaktadır (Wright, 1990, s. 257).

Andrzej Wierciński'nin *Gadamer's Hermeneutics and the Art of Conversation* [Gadamer'in Yorum bilimi ve Konuşma Sanatı] Hans-Georg Gadamer'in dil yönelimli hermenötikindeki diyalog ve anlayışın doğasını ve bunun çağdaş felsefeyle ilişkisini kapsamaktadır. Heidegger'in *dasein* analitiğinin (varlık) daha da geliştirilmesi için ötekinin temel önemi vurgulamaktadır. Gadamer'in tefsir, ötekinin kendine olan önceliğini kabul ederek, çok kültürlü küreselleşmiş topluluğumuzda şiddetle ihtiyaç duyulan bir diyalog kültürü kurmaktadır. Bu durum "Hermenötik Konuşma", "Hermenötik, Estetik ve Aşkınlık", "Hermenötik Etik, Eğitim ve Politika" yakından ilişkilidir (Wierciński, 2011, s. 4-9). Joel Weinsheimer, *Gadamer's Hermeneutics: A Reading of "Truth and Method"* da [Gadamer'in Yorum bilimi: "Doğruluk ve Yöntem" Üzerine Bir Okuma] *Wahrheit und Methode*'un 1960'ta yayımlanmasından bu yana Gadamer'in hermenötikinin İngilizce konuşulan dünyadan aynı ilgiyi görmediği ifade edilmektedir. İngilizce konuşulan dünyada 1975'e kadar kitabın bir tercümesi olmadığı için yakından takip edilememiştir. Paul Ricoeur ve Jürgen Habermas gibi entelektüeller aracılığıyla sızan büyük ölçüde ikinci elden bir haberdar oluş idi. Ancak, hiç şüphesiz büyük ölçüde yapı sökümlü onu yıkmaya çabasıyla teşvik edilen, geleneği ne yapacağımız sorusuna yeniden ilgi duyulması, Gadamer'e yeni bir geçerlilik kazandırmıştır. Bu ilginin yükselişine örnek Weinsheimer'in çalışmasıdır. Bu çalışmada Hakikat ve Yöntem'in bölüm başlıkları teker teker ayrı yazarlarca analiz edilip açıklanmaktadır (Weinsheimer, 1985, s. 5-18).

Georgia Warnke, *Gadamer: Hermeneutics, Tradition and Reason*'da [Gadamer: Yorum bilim, Gelenek ve Akıl] onun başarıtı Hakikat ve Yöntem'in 1960 yılında yayımlanmasından bu yana, felsefi yorum bilimi büyük bir ilgi ve tartışmanın odak noktası olduğuna dikkat çekilmiştir. Onun düşünceleri, sanat ve edebiyat çalışmalarındaki yorum sorularına, sosyal bilimlerdeki bilgi ve nesnellik meselelerine hatta felsefenin kendisinin yeniden değerlendirilmesine uygulanmıştır. Bu kitap, Gadamer'in çalışmalarına sistematik bir giriş niteliğinde olup, onu hem filozof olmayanlar hem de filozoflar için ödüllendirici kılan bir açıklama ve argüman netliği ile sunmaktadır. Gadamer'in çalışmaları Hirsch, Habermas, Apel ve Rorty tarafından tarihselcilik, yazarlık niyeti, öznelcilik, ideoloji ve yeni pragmatizm üzerine bir dizi tartışma etrafında inşa edilmektedir. Hermenötik teorinin kendi içinde merkezi bir özelliği olan diyalogik biçim, kitaba metinsel tefsirlerin ulaşamayacağı bir dolaysızlık vermektedir (Warnke, 1987, s. 220).

Robert R. Sullivan, *Political Hermeneutics, The Early Thinking of Hans-Georg Gadamer*'de [Siyasi Yorum bilim, Hans-Georg Gadamer'in Erken Düşüncesi] Gadamer'in ilk yazılarındaki belirgin mantığın onları Hakikat ve Yöntem'de ortaya çıkan olgun düşüncenin öncülerinden daha fazlası haline getirdiğine dikkat çekilir. Bu yazılar kendilerine ait, yeni farklı "felsefi tefsirler" içerirler ve yeni bir gözle okumaya değerdirler. Genç Gadamer yayın kariyerine, Platon'un etik yazılarının onun doktrini

“ifade etmediğini”, bunun yerine etik bir açıklama toplantısındaki konuşmalar arasındaki dil oyununa bağlı olduğunu savunarak başlar. Bu, Gadamer’in ilk kitabı olan *Platon’un Diyalektik Etik*’inin ana fikridir. Siyaseti etiğin devamı olarak gören klasik formülü izleyen Gadamer’in 1930’lar ve 1940’lardaki yazıları, Platonik devlet fikri üzerinde yoğunlaşmıştır. İlk şairlerin şehirdeki önermeleri monologu ortadan kaldırmanın ve siyasi söylem topluluklarına uygun dil biçimi olarak diyalogun önünü açmanın bir yoluydu. Platoncu egemenliğini yürütme görevi, ruhu yükseltmek olan deneysel bir görevdi ve bu monolojik olarak başarılmazdı, daha çok eğitimci ile ruh arasında diyalojik bir oyun olarak yer almalıydı. Hakikat ve Yöntem’in gerçek hayattaki yorum bilimi, sonuç ve bütünü oyunlarının metinsel anlam inşa etmesi; edebi deneyiminden alınan bir metafordur. Gadamer’in erken dönem yazılarının tüm hermenötüğü, başlangıçta Gestalt’ın “Platonik Sokrates” verileri olan etik bütün, daha sonra Platonik devlet ve etik rehberliğe ihtiyaç duyan bireysel ruh arasındaki oyunu içermekteydi (Sullivan, 1989, s. 216).

James Risser, *Hermeneutics and the Voice of the other: Re-reading Gadamer’s Philosophical Hermeneutics*’de [Yorum bilim ve Ötekinin Sesi: Gadamer’in Felsefi Yorum bilimini Yeniden Okumak] Gadamer’in yorum biliminin ihmal edilmiş ve büyük ölçüde yanlış anlaşılan boyutlarını gösterir: Tarihilik, sonluluk, hakikat, ötekinin önemi ve şiirsel hükümsel üstünlük vb. Bu metinde Risser, Gadamer’in kendi sesini duymuştur. Gadamer’i ne proto-pragmatist, ne Heideggerci bir epigon, ne de gönülsüz bir post-modern olarak sunan, ancak bağımsız bir düşünür olarak açıklayan bir çalışmadır. Risser’in kitabı, güvenilir-anlayışlı açıklamaları, Gadamer’in düşüncesinin izini sürmesi ve önemli eleştirilere ikna edici yanıtları ile kalıcı değere sahip bir tefsir rehberi sunmaktadır. Risser, Gadamer’in sonraki çalışmalarında bulunan hermeneütüğünün ana resmini aydınlatmaktadır (Risser, 1997, s. 3-9). Jeff Malpas, Arnsward Ulrich ve Jens Kertscher, *Gadamer’s Century: Essays in Honour of Hans-Georg Gadamer* [Gadamer’in Yüzyılı: Hans-Georg Gadamer Onuruna Yazılar] 3 Mart 2002’de ölen Hans-Georg Gadamer’in yüzüncü yıldönümü anısına hazırlanan yedi makaleden oluşan etkileyici bir dizidir. Kitap; Hans-Georg Gadamer: Biyografik Bir Taslak, Gadamer’in yorum yazıları, Eleştirel Rasyonalizm ve Evrensel Yorum bilim, Gadamer’in Antipodu, Belirsizliğin Kesinliği Üzerine: Gadamer ve Wittgenstein’da Dil Oyunları ve Yaşam Biçimleri, Hermeneütik Anarşist: Phronesis, Retorik ve Sanat Deneyimi, Gadamer ile Eckhart’ta Uygulama ve Açıklama, Felsefe, Din ve Hermenötik Yorum, Perspektivizmi Anlamak: Nietzsche’nin Çağdaşlarıyla Diyaloğu vb. makalelerden oluşmaktadır (Malpas vd., 2002, s. 5-7). Jeff Malpas ile Zabala Santiago’nun *Consequences of Hermeneutics: Fifty Years after Truth and Method*’unda [Yorum bilimin Sonuçları: Hakikat ve Yöntemden Elli Yıl Sonra] Truth and Method’un yayımlanmasından sonra yorum bilimin felsefede ve bir bütün olarak beşeri bilimlerde baskın bir güç olarak gelişimine işaret etmektedir. Kitaptaki denemeler hermenötüğün başarılarının yanı sıra, onun var olduğuna dair geleceğe yönelik umutları incelemektedir. Gadamer’in metni önemli bir odak sağlar ancak bu eleştirel yeniden değerlendirmelerin tutkusu daha geniş bir tarzda yorum bilime; Heidegger, Ricoeur, Derrida ve Rorty gibi bir dizi başka düşünceye kadar incelenmesine de olanak sağlar. Kitap, Hermenötüğün hala devam eden geçerliliğini tartışmaktadır (Malpas ve Santiago, 2010, s. 2-7).

Chris Lawn, Gadamer’i; *Wittgenstein and Gadamer: Towards a Post-Analytic Philosophy of Language* [Wittgenstein ve Gadamer: Post-Analitik Dil Felsefesine Doğru] (Lawn, 2005, s.3) *Gadamer: A Guide for the Perplexed* [Gadamer: Kafası Karışanlar İçin Bir Kılavuz] (Lawn, 2006, s. 2) *The Gadamer Dictionary* [Gadamer Sözlüğü] (Lawn & Keane, 2011, s. 7-11) çalışmalarıyla incelemiştir. Gadamer Sözlüğü, Hans-Georg Gadamer’in düşünce evrenine yönelik kapsamlı ve erişilebilir bir rehberdir. Titizlikle araştırılan ve kapsamlı bir şekilde çapraz referanslarla örnekler verilen bu kitap, Gadamer’in tüm önemli çalışmalarını, kapsamıyla Gadamer’in düşüncesinin ana temalarını anlamada bir temel sağlar. Gadamer’in yazılarında kullanılan tüm anahtar kelimelerin net tanımlamaları yapılmıştır. Kitap

ayrıca Hakikat ve Yöntem de dâhil olmak üzere, Gadamer'in önemli yapıtlarının ayrıntılı özetlerini içermektedir. Sözlük, Platon'dan Heidegger'e kadar Gadamer'in tamamını kapsayan etkileri, Derrida ve Habermas dâhil çağdaşları hakkında girişler içerir. Gadamer'in "felsefi hermenötiği"nin sağlam bir şekilde muhafaza edilmesi için gerekli olan her şeyi kapsamayı amaç edinmektedir (Lawn & Keane, 2011, s. 176).

Bruce Krajewski, *Gadamer's Repercussions: Reconsidering Philosophical Hermeneutics*'de [Gadamer'in Yankıları: Felsefi Hermeneutiği Yeniden Düşünmek] Hans-Georg Gadamer'in edebiyat, sanat, müzik, kutsal ve yasal metinler ile tıp çalışmaları hakkındaki düşünceleri tartışılmaktadır. Kitap, Gadamer'in "hermenötiğin görevi" üzerine yazdığı yakın tarihli bir makalenin yanı sıra Jürgen Habermas, Richard Rorty, Gerald Bruns, Georgia Warnke gibi yazarların makalelerini içermektedir. Katkıda bulunanlar, Gadamer'in bakış açısını şaşırtıcı bir şekillerde konumlandırmaktadırlar. Yazılarının, anayasal sorunlardan modern sanat meselelerine kadar bir dizi çağdaş tartışmaya değindiğini gösteriyor. Son bölüm, Gadamer'in *Nasyonal Sosyalizm* ile ilgili tarihini ortaya çıkarmayı ve açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır (Krajewski, 2004, s. 4-8). Hans-Herbert Kögler'in *The Power of Dialogue: Critical Hermeneutics after Gadamer and Foucault*'u okuyucuyu [Diyaloğun Gücü: Gadamer ve Foucault'dan Sonra Eleştirel Yorum bilim] sosyal teorideki Fransız-Alman yaklaşımlarının verimli bir füzyonunu örnekleyerek, Habermas'ın eleştirel teori versiyonu, hem Gadamer'in tüm hermenötiğine hem de Foucault'nun iktidar ve söylem içeriklerine dayanan yeni bir "eleştirel hermenötik"e yönlendirmektedir. Kögler, Gadamer'in diyalogu olarak yorum konseptini (failin kendi anlamasına güçlü bir şekilde odaklandığı için kusurluydu) Foucault'nun söylem yapısı ve iktidar pratiklerini genelleştirmesi [ihmal etmekle suçlar] arasında bir orta yol olduğunu savunur. Toplumsal etkileşimde bireysel özelliğin ve özgürlüğün rolünün altını çizer. Kitabın özünde, toplumsal gücün anlamı nasıl şekillendirdiği, sürdürdüğü ve yorumladığı, gücün toplumsal yapısına dâhil olmasına rağmen yine de üzerinde bir mesafeye ve bir güç eleştirisine nasıl ulaşabildiği sorusu vardır (Kögler, 1996, s. 336).

Jean Grondin, *Hans-Georg Gadamer: A Biography*'de [Hans-Georg Gadamer: Bir Biyografi] Gadamer'in hayatını ve başarısını değerlendirmektedir. Gadamer'in çağdaşlarıyla yapılan sayısız röportajdan, Gadamer'in kişisel yazışmalarından ve kapsamlı arşiv araştırmalarından yararlanan Grondin, Gadamer'in kapsamlı bir biyografisini hazırlamıştır (Grondin, 2004, s. 2-6). Grondin, *The Philosophy of Gadamer*'de ise [Gadamer'in Felsefesi] Heidegger, Platon ve Hegel'in özelliklerinin yorumlanmasında önemli bir kullanım alanı açtığından bahsediyor. Bu eser Gadamer'in düşüncesinin izini sürmeye çalışmaktadır. Jean Grondin, Gadamer'in düşüncesinin yorumunun özü olarak "Hakikat ve Yöntem"i merkeze almaktadır. Bu eserin ana temalarını; yöntem, hümanizm, estetik yargı, hakikat, tarih çalışması vb. yönünden incelemektedir. Beşerî bilimler hermenötiği projesi ve yöntem sorunu, sanattan sonra hakikat, XIX. yüzyıl estetiği ve epistemolojisinde önyargıların yıkılması, yorum biliminde dikkat ve ufuk, olduğumuz diyalog konuları incelenmektedir (Grondin, 2002, s. 1-4).

Rodney Coltman'ın *The Language of Hermeneutics: Gadamer and Heidegger in Dialogue* [Yorum biliminin Dili: Gadamer ve Heidegger'de Diyalog] Gadamer'in Heidegger ile ilişkisini konu almaktadır. Gadamer'in düşüncesinin belirli kritik anlarda Heidegger'den ayrılarak ulaştığı felsefi gücü göstermektedir. Heidegger ve Gadamer'in yorumlanmasında anahtar kavramların kullanılması çok önemlidir. Gadamer'in yorum biliminin ve onun Heideggerci düşünceyle ilişkisinin çarpıtılmış ve taraflı yorumlarının tartışıldığı bir zamanda, Coltman'ın eseri taze bir soluktur (Coltman, 1998, s. 214). Lorraine Code, *Feminist Interpretations of Hans-Georg Gadamer*'de [Hans-Georg Gadamer'in Feminist Yorumları] "kadın sorunu" diye bir şey yokmuş gibi görünen, yayınlanmış çalışmalarının geniş külliyatında kadın imgeleri ve kadınlara yapılan atıflar o kadar nadirdir çıkarsamasında bulunmaktadır. Bu çalışmada yer alan on beş makalenin yazarları, Gadamer'in dil, tarih, bilgi, tıp ve bilime ilişkin görüşlerinde feminist teori açısından pratik, zengin kaynaklar bulmak amacıyla incelemişlerdir. Ancak

bu tartışmaların her birinin ortak amacı, feministlerin Gadamer'den neler öğrenebileceğini ve aynı zamanda onun çalışmalarının feminist yeniden yorumlarının kaçınılmaz olarak hangi sınırlamalarla karşılaşacağını anlamaktır (Code, 2003, s. 424).

Wolfgang Drechsler, *Gadamer in Marburg*'ta [Marburg'da Gadamer] onun buradaki bir asra yaklaşan ömrünü nasıl geçirdiği ve ortamı anlatılmaktadır. Okul yıllarındaki Martin Heidegger, Paul Natorp, Hannah Arendt, Leo Strauss, Hans Jonas ve Rudolf Bultmann ile ilişkileri açıklanmaktadır. (Drechsler, 2013 s. 69) Robert L. Dostal'ın *The Cambridge Companion to Gadamer*'de [Gadamer'in Cambridge Çevresi] Gadamer'in yaşamı ve eserleri, temel düşüncesi, onu doğru anlamak, hakikat ve yöntemin anlaşılması, yorum bilim, etik ve politika, Gadamer'in hermenötik dil ontolojisi, Gadamer ve beşeri bilimler, Hegel ve Gadamer'in yorum biliminde spekülatif şiir örneği, Gadamer, hermenötik devrim ve teoloji, uygulamada yorum bilim, Gadamer'in Hegel'i, Gadamer'in Heidegger ve fenomenolojiyle ilişkisi, yorum bilim, eleştirel kuram ve yapısökümün dizimi konularına değinilmektedir (Dostal, 2002, s. 1-12). Nicholas Davey'in *Unquiet Understanding: Gadamer's Philosophical Hermeneutics*'inde [Huzursuz Anlayış: Gadamer'in Felsefi Yorum bilimi] Gadamer'in felsefi yorum biliminin radikal bir yeniden değerlendirmeyi hak ettiği savunulmaktadır. Eser, Gadamer'in felsefi tefsiri için mevcut olan en aydınlatıcı girişlerden biridir. Gadamer'in hermeneutiğinin ilgi çekici, orijinal ve zorlu bir okuması verilmiştir (Davey, 2007, s. 310). Larisa Cercel, *Übersetzung und Hermeneutik*'de [Çeviri ve Hermenötik] Gadamer, Heidegger, Husserl, dil ve dilbilim, edebiyat teorisi ve eleştirisi, edebiyat, Patočka, felsefe, Ricoeur, Schleiermacher konularına tercüme bilimi açısından değinilmiştir (Cercel, 2009, s.7-9). Çevirinin hermeneutiği, çeviribilimin en yenilikçi yönlerinden biridir. Dilbilim ve bilişsel bilimlerdeki son gelişmeleri teorik yaklaşıma entegre ederken, felsefi tefsir, edebiyat ve çeviri kuramından edinilen bilgileri çeviri eylemine uygulamayı amaçlamaktadır.

3. Sonuç

Gadamer, hermenötiği ne bir teori ne de bir yöntem ya da metodoloji olarak anlar. Hermenötik bilinenin aksine anlama olgusu ve anlaşılın şeyin doğru yorumlanmasıdır. Gadamer *Truth and Method*'ta hakikat, anlam, bilgi ve anlayış kavramlarını geliştirmeye çalışır. Hermenötik, ispat ve açıklama gibi yöntemlerle bilimsel gerçeği bulmakla sınırlı değildir. Çünkü hakikat, Gadamer'in en geniş anlamda beşeri bilimlerle ilişkilendirdiği sanat ve tarih aracılığıyla da açığa çıkarılabilir. Kişi bu gerçeği bir diyalog biçiminde anlayarak deneyimler. Bu sayede kişinin bir muhatapla mı, bir metinle mi, bir tabloyla mı yoksa başka bir nesneyle mi uğraştığı hiç fark etmez. Hermenötik, bilimsel metodolojiyi aşan bu gerçeği meşrulaştırmayı amaçlar. Bir tefsir kuralı, bütünü detaydan, detayı da bütünden anlamaktır. [Tümevarım ve Tümdengelim] Anlama hareketi, birinden diğerine ve tekrar geri olacak şekilde her ikisinin de anlaşılmasını genişletir. Bir şeyi anlamak, bir metne, muhataba veya esere somut bir beklentiyle yaklaşmak ve ardından onu sürekli gözden geçirip karşımızdakinin zihnine nüfuz etmek demektir. Bu beklenti, söz konusu konuyla ilgili bir önyargı da oluşturur. Anlamak, bir duruma uygulamadır.

Uygulama, sorgulayarak metinle etkileşim kurmayı içerir. Bir metnin anlamı, yazarının niyetinden ayrı olarak anlaşılmalıdır. Hermenötik, bir diyalogda kişinin başına gelenlerin yansımasıdır. İnsanoğlu "ama o şekilde veya bu şekilde çevresini anlamak" ister. Bir şeyi anlamada kendini anlama da önemlidir. Hermenötik, bilincin açık yapısına karşılık gelir. Gadamer, ana çalışmasında "hermeneutiğinin görevini, anlamının tanımayı gerektirdiği ve bu sayede farklı bir anlayış haline geldiği iddiasını haklı çıkarmakta" görür. Hermeneutik daire ilkesi bu şekilde gerekçelendirilebilir ve bir gelenekte zaten anlaşılmiş olan şeyi tekrar tekrar (daha yüksek bir düzeyde) anlamaya devam ettiğimiz sonucuna varılmasına olanak tanır. Bu yeni sonuçlara genellikle yalnızca sonsuz sayıda anlamın içine gömülebildikleri için ulaşılabilsede, Gadamer düşüncemizin ve anlayışımızın sonlu olduğu konusunda ısrar etmektedir (Günter, 2007, s. 4-16). Hakikat ve Yorum aslında; sanat bilgisine uygulanan hakikat sorununun ifadesi

(estetik boyutun aşkın alana doğru genişlemesi/ bir sanat eserinin ontolojisi ve hermeneutik anlamı), hakikat sorununu ruh bilimlerindeki anlayışa genişletmek (tarihsel başlangıç/ hermenötik deneyim teorisinin temel özellikleri) ile dilin yol gösterici kılavuzunda hermenötiğin ontolojik dönüşüne odaklanmış bir eserdir.

Gadamer, anlama sanatı olarak yorum bilimin bilimsel yöntemle sınırlandırılmayacağını savunur. Anlamak (Verstehen), insan yaşamının kendisini karakterize eden hakikat deneyimidir. Anlamayı metodolojik düzeyden ontolojik düzeye yükselten Gadamer, anlamayı “varoluşsal” olarak yorumlayan Heidegger’i izler. Gadamer, tümevarım yönteminin “ruhsal bilimler”de uygulanabilirliğini, amaçları düzenlilikler değil, “tarihsel somutluğun” kavranması olduğu için eleştirir. Gadamer, anlamının temel bir parçasının, ön-anlama biçimleri (anlamın öngörüsü) olarak tarih ve gelenek olduğunda ısrar eder. Bu, büyük ölçüde, “somut tarihsel bilincin” taşıyıcısı olarak bireysel bir kişinin gerçeğin tamlığına sahip olamayacağı gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Gadamer, önyargı kavramını (Vorurteil) emsal kavramıyla ilişkilendirerek rehabilite eder. Herhangi bir otoritenin koşulsuz reddine “aydınlanma aşırıcılığı” denir. Gadamer geleneği “isimsiz otorite” olarak adlandırmaktadır. Sosyal bilimlerde hermenötiğin yaygınlaşması metin ve yorum konusunda geniş bir alan açmaktadır.

Antik çağda ve Orta Çağ’da hermenötik, temel metinleri, özellikle de İncil’i ve yasaları yorumlama (tefsir) bilimi ve sanatı olarak hizmet etmiştir. Modern zamanlarda kapsamı genişledi. Uygun yorumun gereklilikleri ve yöntemlerine ilişkin genel bir doktrin ve bir anlayış felsefesi haline geldi. Bu da Hermeneutiğin sosyal bilimler açısından son derece önemli bir konu olduğunu göstermektedir. Gadamer’in ontolojik hermeneutiği bir yöntem olarak kendisini dahi aşmıştır. Immanuel Kant’inkiyle 19. yüzyıldan bu yana, hermenötik, insan düşüncesi ve anlayışının tarihsel bağlantısı sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu, insanın bilişsel yeteneğinin sınırlarına dair içgörüyü kararlı bir şekilde teşvik etmiştir. Felsefi hermeneutiğin 20. yüzyıldaki en etkili temsilcisi olan Hans-Georg Gadamer, bu sınırlamayı olumlu bir anlayışa dönüştürmüş ve tarihsel - kültürel geleneğin önemli kanıtlarının yorumlanmasına ilişkin temelde bitmeyen bir konuşma bağlamına yerleştirmiştir. Zira ona göre dünya tarihi içine doğulanı anlamakla yükümlü olduğumuz bir kitaptır. Dünyayı kavrama ve anlamlandırmadaki ontolojik tutumu tarihselciliğin amaçladığı gibi, kendini geçmiş zamanların ruhuna sokma yaklaşımını reddeder. İçinde yaşadığımız gelenek, yalnızca metinlerden ve anıtlardan oluşan, dilsel olarak yazılmış veya tarihsel olarak belgelenmiş bir anlam taşıyan kültürel bir gelenek değildir. Aksine, iletişimsel olarak deneyimlenen dünyanın kendisi bize sürekli olarak açık bir bütünlük olarak teslim edilir. Gadamer’e göre hermeneutik çaba, dünyanın deneyimlendiği ve yabancıliğin ortadan kaldırıldığı, aydınlanmanın, içgörünün ve sahiplenmenin gerçekleştiği ve sonuçta tüm bilimsel bilginin bireyin kişisel bilgisiyle bütünleştirilmesinin başarılı olduğu her yerde başarılı olur. Gadamer, ontolojik olarak izleyici ile geleneğin nesnesi arasındaki zamansal mesafeyi verimli kullanma fırsatını vurgular. Gadamer’e göre anlama, diğer bilgi türlerinden biri değil, evrenselidir. Burada özne ("Dasein") hakkında onun dünyada yalnızca “anladığı veya anlamadığı” şekilde olduğunu yazan Heidegger’i takip eder. Dolayısıyla insanın varoluş sebebi kendini dünyadaki yönelim açısından anlamaktır. Gadamer açıkça bunu temel alır ve bunun beşeri bilimler açısından doğurduğu sonuçları açıklamaya çalışır. Beşeri bilimlerin kendi imajına yönelik eleştirisi, tüm metodolojilerin her zaman bir anlayıştan önce geldiği gerçeğinde yatmaktadır. Ontolojik açıdan insanın varoluş sebebi bu dünya ve içindekileri anlayıp yorumlamaktır. Bu çabaya insanoğlu giriştiğinde kendisini ve evreni daha iyi bir şekilde tanımış olur.

4. Kaynakça

- Amacher, R. E. & Lange, V. (2015). *New perspectives in German literary criticism: A Collection of Essays*. Princeton University Press.
- Arthos, J. (2009). *The inner word in Gadamer's hermeneutics*. south bend. IN: University of Notre Dame Press.

- Audi, R. (1999). *The Cambridge dictionary of philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bautz, F. W. (1975). "Dilthey, Wilhelm". In: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon (BBKL)*. Band 1, Bautz, Hamm.
- Bowie, A. & Schleiermacher, F.(1998). *Schleiermacher: hermeneutics and criticism: and other writings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cercel, L.(2009). *Übersetzung und hermeneutik/ traduction et herméneutique*, Bucharest: Zeta Books.
- Code, L.(2003). *Feminist interpretations of Hans-Georg Gadamer*. University Park: Penn State Press.
- Coltman, R.(1998). *The language of hermeneutics: Gadamer and Heidegger in dialogue*. Albany: State University Press.
- Davey, N. (2013). *Unfinished worlds: hermeneutics, aesthetics, and Gadamer*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Davey, N. (2007). *Unquiet understanding: Gadamer's philosophical hermeneutics*. New York: SUNY Press.
- Derrida, J.(2011). *Gramatoloji*. Çev. İsmet Birkan. İstanbul: Bilgesu Yayıncılık.
- Dilthey, W. (1977). "The Understanding of other persons and their expressions of life. In: descriptive psychology and historical understanding". Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-009-9658-8_3.
- Dilthey, W. (1990). "Die entstehung der hermeneutik," *gesammelte schriften*, Volume 1, Translated as "The rise of hermeneutics," in ormiston, Gayle L. and Alan Schrift (eds.), *The hermeneutical tradition from ast to ricoeur*, Albany: State University of New York Press.
- Dostal, R. L. (2002). *The Cambridge companion to Gadamer*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Drechsler, W. (2013). *Gadamer in Marburg*. Marburg: Blaues Schloss.
- Echeverria, E. J. (1981). *Criticism and commitment: major themes in contemporary "Post-Critical" Philosophy*. Rodopi.
- Gadamer, H. G.(1960). *Wahrheit und methode. grundzüge einer philosophischen hermeneutik*. tübingen.
- George, T. (2021). "Hermeneutics". The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2021 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/hermeneutics>. Erişim tarihi: 27.07.2023.
- Grau, M.(2014). *Refiguring theological hermeneutics: hermes, trickster, fool*. New York: Springer.
- Grondin, J.(2004). *Hans-Georg Gadamer: a biography trans. Joel Weinsheimer*. New Haven: Yale University Press.
- Grondin, J. (1994). *Introduction to philosophical hermeneutics*. New Haven: Yale University Press.
- Grondin, J. (2002). *The philosophy of Gadamer*. trans. kathryn plant. New York: McGill-Queens University Press.
- Günter, F. (2007). *Hans-Georg Gadamer. wahrheit und methode*. Berlin: Akad.-Verl.
- Heidegger, M. (2008). *Ontology: the hermeneutics of facticity*. Indiana University Press.

- Ihde, D.(1971). *Hermeneutic phenomenology: The philosophy of Paul Ricoeur*. Northwestern University Press.
- Kaufmann, D. (1993). "Thanks for the memory: Bloch, Benjamin, and the philosophy of history". *The Yale Journal of Criticism* 6.(1).
- Kögler, H. H.(1996). *The power of dialogue: critical hermeneutics after Gadamer and foucault* trans. Paul Hendrickson. MIT Press.
- Krajewski, B. (2004). *Gadamer's repercussions: reconsidering philosophical hermeneutics*. Berkeley: University of California Press.
- Lawn, C. & Keane, N. (2011). *The Gadamer dictionary*. A&C Black.
- Lawn, C. (2006). *Gadamer: a guide for the perplexed*. (Guides for the perplexed) London: Continuum.
- Lawn, C. (2005). *Wittgenstein and Gadamer: towards a post-analytic philosophy of language*. Continuum Press.
- Malpas, J. & Gande, H. H.(2014). *The routledge companion to hermeneutics*. New York: Routledge.
- Malpas, J. & Santiago, Z. (2010). *Consequences of hermeneutics: fifty years after truth and method*. Northwestern University Press,.
- Malpas, J. U. & Arnsward. K. (2002). *Jens Gadamer's Century: essays in honour of Hans-Georg Gadamer*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Mohanty, S. P. (1997). "Jameson's marxist hermeneutics and the need for an adequate epistemology". *In Literary Theory and the Claims of History: Postmodernism, Objectivity, Multicultural Politics*. Ithaca: Cornell University Press.
- Mueller-Vollmer, K. (1988). *The hermeneutics reader*. New York: Continuum.
- Nasr, H. E. Z.(2018). *Sufi hermenötik - İbn Arabi'nin yorum felsefesi*. İstanbul: Mana Yayınları.
- Palmer, R. (1969). *Hermeneutics: interpretation theory in Schleiermacher, Dilthey, Heidegger, and Gadamer*. Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Palmer, R.(1969). *Hermeneutik*, evanston, IL: Northwestern University Press.
- Pelle, P. D. (2013). *La dimensione ontologica dell'etica in Hans-Georg Gadamer*. Milano Franco Angeli.
- Pelle, P. D. (2014). *La filosofia di platone nell'interpretazione di Hans-Georg Gadamer*. Milano: Vita e Pensiero.
- Ramberg, B. & Gjesdal, K. (2017). "Hermeneutics". *Stanford Encyclopedia of Philosophy*.
- Reese, W. L. (1980). *Dictionary of philosophy and religion*. Sussex: Harvester Press.
- Richardson, F. C. (2015). "Philosophical hermeneutics". Martin, Jack. Sugarman, Jeff. Slaney, Kathleen L. (ed.) *The Wiley Handbook of Theoretical and Philosophical Psychology: Methods, Approaches, and New Directions for Social Sciences*, Wiley Blackwell.
- Risser, J. (1997). *Hermeneutics and the voice of the other: re-reading Gadamer's Philosophical Hermeneutics*. Albany: SUNY Press.

- Schleiermacher, F. (1978). "Hermeneutics: outline of the 1819 lectures". *New Literary History*, Vol.10, No. 1, Literary Hermeneutics. Autumn.
- Schleiermacher, F. (1838). *Hermeneutik und kritik mit besonderer beziehung auf das neue testament*. Berlin: G. Reimer.
- Schneider, H. J. (2017). "Horizontverschmelzung, inkommensurabilität und sprachliche Bilder: Wittgenstein, Gadamer und Taylor über Verständigungsprozesse". *Wittgenstein-Studien* 8.(1).
- Schröder, W. (2015). *Reading between the lines - Leo Strauss and the history of early modern philosophy*. Walter de Gruyter.
- Seebohm, T. M. (2007). *Hermeneutics: method and methodology*, New York: Springer.
- Sullivan, R. R.(1989). *Political hermeneutics, the early thinking of Hans-Georg Gadamer*. Univ. Park, Penn State Press.
- Thompson, J. B. (1984). *Studies in the theory of ideology*. Berkeley: University of California Press.
- Tymieniecka, A. T. (2014). *Phenomenology world-wide: foundations-expanding dynamics life engagements a guide for research and study*. New York: Springer.
- Vallega, A. A. (2019). "Exordio: towards a hermeneutics of liberation: understanding liberatory thought out of the movement of effected historical consciousness in hans-georg gadamer". *Research in Phenomenology* 49.(2).
- Warnke, G. (1987). *Gadamer: hermeneutics, tradition and reason*. Stanford: Stanford University Press.
- Weinsheimer, J. (1985). *Gadamer's hermeneutics: a reading of "truth and method"*. New Haven: Yale University Press.
- Wierciński, A.(2011). *Gadamer's hermeneutics and the art of conversation*. Germany, Münster: LIT Verlag.
- Wright, K. (1990). *Festivals of interpretation: essays on Hans-Georg Gadamer's Work*. Albany, NY: SUNY Press.
- Zimmermann, J. (2015). *Hermeneutics: a very short introduction*. Oxford University Press.

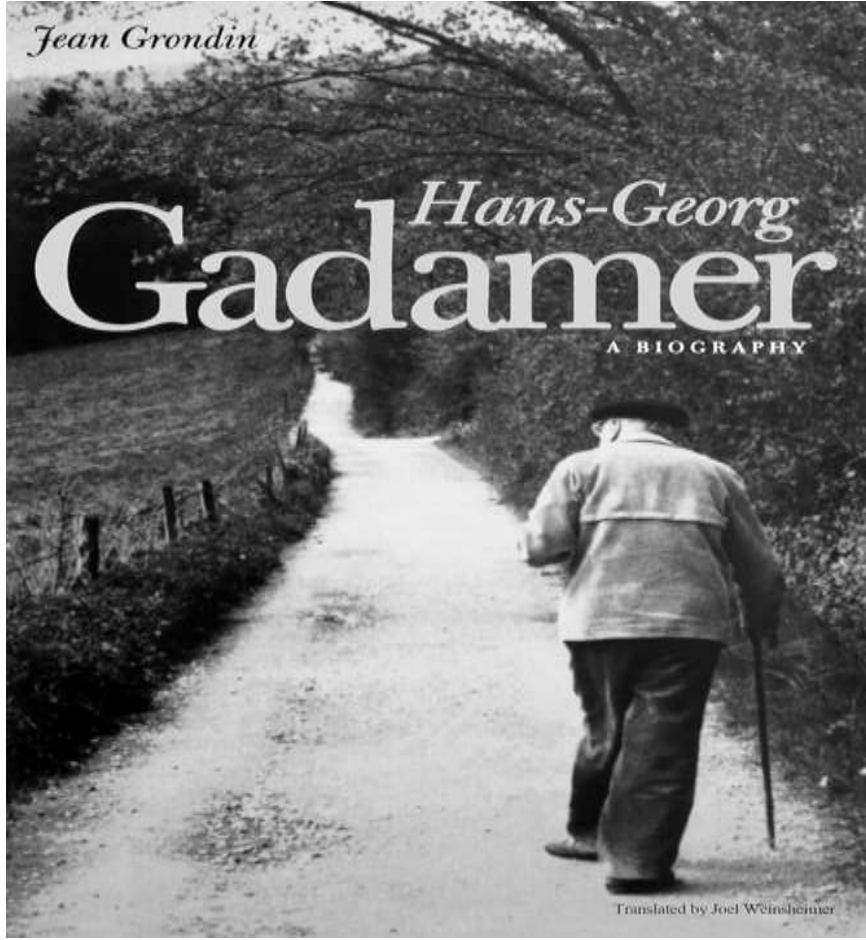
5. Ekler

Hans-Georg Gadamer'in Yaşarken verdiği son röportajından bir enstantane, Kaynak: <https://www.hukukkritik.com/projects/hans-georg-gadamer%3A-hermeneutik> Erişim Tarihi: (11.10.2023)

Gadamer kendi kütüphanesinde, Kaynak: <https://www.kaaretorgnypettersen.com> Erişim Tarihi: (11.10.2023).

Filozof Gadamer bir patikada yürürken, Kaynak: https://m.media-amazon.com/images/I/71UtFkI6vQL._AC_UF1000,1000_QL80_.jpg Erişim Tarihi: (11.10.2023).